

тролируемых объектов на основе данных из искусственной нейронной сети, используемой в радиоволновом дефектоскопе, на основе образцовых объектов. Учитывается распределение внутренних механических напряжений в щелевой антенне, которая используется в дефектоскопе в качестве излучателя и приемника электромагнитных волн, что дает возможность увеличить точность измерений электрофизических параметров объектов и выявления неоднородностей с различным углом наклона.

Ключевые слова: неразрушающий контроль, искусственная нейронная сеть, внутренние механические напряжения, щелевая антенна.

Yakymiv R.M., Melnychuk A.O., Liske O.M. Radiowave Method of non-destructive testing considering internal mechanical stresses in transceiver

In this paper research results of radio-wave non-destructive testing are presented. Method of electro-physical parameters testing on basis of data received from artificial neural network learned on exemplary objects. Distribution of internal mechanical stresses in slot-line antenna was taken into consideration, what gives possibility to perform measurements with higher precision. Slot-line antenna is used as transceiver, it gives possibility to detect obstacles with different orientation angles.

Keywords: non-destructive testing, artificial neural network, internal mechanical stresses, slotline antenna.

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗЯХ

УДК 330.322.2(477) Проф. Г.І. Башнянин¹, д-р екон. наук; доц. О.М. Свінцов², д-р екон. наук; ст. викл. Н.Я. Скірка², канд. екон. наук; доц. П.П. Гаврилко³, канд. екон. наук

ПОДАТКОВІ ІНСТРУМЕНТИ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ СТРУКТУРНИХ ЗРУШЕНЬ В ІНВЕСТИЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проаналізовано механізм формування бюджетних джерел фінансування інвестиційної діяльності в Україні. Визначено особливості застосування інструментів податкового регулювання інвестиційних процесів у національній економіці.

Ключові слова: структурні пропорції, структурні трансформації, податкове регулювання, національна економіка.

Постановка проблеми. Оптимальна та ефективна податкова політика держави виступає одним з основних чинників покращення результатів структурної перебудови української економіки. Розвиток ринкових відносин в Україні, інфляційні процеси, необхідність збільшення фінансування соціальних програм супроводжувались зростанням податкового навантаження на платників. За цих умов діюча податкова система потребувала реформ, зокрема в інвестиційній та інноваційній сферах. В Україні зниження ставок оподаткування та надання однакових податкових стимулів для інвесторів не вирішує проблеми із забезпеченням мобільності капіталу в довгостроковій перспективі, поглиблює конфлікт між традиційними та новими видами підприємницької діяльності, для створення яких не вистачає фінансових ресурсів. Відповідно, для здійснення структурних зрушень інноваційного типу в економіці необхідні нові податкові інструменти регулювання випереджаючого зростання інноваційних виробництв.

У вітчизняній літературі дослідженню питань удосконалення податкових інструментів регулювання інвестиційно-інноваційного процесу приділяють значну увагу. Серед українських науковців питання щодо підвищення позитивного впливу інструментів та механізмів оподаткування на інвестиційно-інноваційну активність досліджують: О.Д. Василик [1], А.В. Захарін [3], А.О. Касич [4], М.І. Крупка [5], В.П. Мартиненко [6], В.М. Мельник, Г.С. Мельничук [7], В.І. Панченко [9], Т.В. Черничко [12] та ін. Однак ще й досі не повною мірою досліджено питання, що враховують сьогоднішню економічну ситуацію в країні.

Методика дослідження. Метою роботи є дослідження інструментів податкового регулювання структурних зрушень в національній економіці,

¹ Львівська КА;

² Дрогобицький державний педагогічний університет ім. Івана Франка;

³ Ужгородський навчальний центр Київського національного торговельно-економічного університету

методів формування фінансових ресурсів для виконання основних завдань державного регулювання економіки.

Результати дослідження. Структурна перебудова національної економіки є неможливою без формування дієвого фінансового механізму та використання інструментів бюджетно-податкового регулювання структурних пропорцій національної економіки. Бюджетно-податкове регулювання структури ринкової економіки визначається як сукупність заходів та інструментів з боку органів державного управління та виконавців заходів державної регуляторної політики, що спрямовані на створення сприятливого фінансового середовища в країні, формування оптимальних відтворювальних, міжгалузевих, регіональних та соціальних пропорцій.

Система бюджетно-податкового регулювання як одна зі складових системи державного регулювання структурних пропорцій національної економіки характеризує взаємозв'язок між елементами податкового регулювання, дохідною та витратною частинами бюджету країни та динамікою соціально-економічних процесів у країні (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-функціональна модель системи бюджетно-податкового регулювання структурних пропорцій економіки України

З одного боку, інструменти бюджетно-податкового регулювання пов'язані з формуванням дохідної та витратної частин бюджетної системи країни. Держава шляхом встановлення форм і методів створення необхідних фінансових ресурсів, формуванням бюджетного механізму, бюджетних норм і нормативів стимулює або стримує окремі економічні та соціальні процеси в країні. З іншого боку – вони характеризуються використанням засобів податкового регулювання для вирішення поточних проблем соціально-економічного розвитку країни. Інструменти податкового регулювання спрямовані на формування необхідних фінансових ресурсів для структурної перебудови економіки країни, для стимулювання економічного зростання шляхом впливу на інвестиційний клімат у країні, на регулювання рівня грошових доходів населення.

До інструментів бюджетно-податкового регулювання відносять: структуру, стан та розмір зведеного бюджету країни; співвідношення між величиною поточних видатків бюджету країни та видатків розвитку; співвідношення між величинами податкових та неподаткових надходжень у структурі дохідної частини бюджету країни; співвідношення між величинами прямих та непрямих податків у структурі податкових надходжень бюджету країни;

застосування податкових стимулів (податкові пільги, податкові канікули тощо) та податкових санкцій; інструменти формування міжбюджетних відносин (механізм дотацій, субсидій, субвенцій).

Зростання ролі державних видатків, як інструменту регулювання структури економіки України, потребує формування достатнього рівня фінансових надходжень. Сумарний їх обсяг забезпечують податкові та неподаткові надходження. В умовах формування ринкової структури економіки України, розвитку приватного сектору зростає податкове навантаження, що негативно впливає на динаміку реального валового внутрішнього продукту. Дослідження траєкторії зміни реального ВВП і податкового навантаження у відсотках до ВВП показує (рис. 2), що вони мають протилежну спрямованість, тобто внаслідок зростання частки податкових надходжень приріст реального ВВП уповільнюється і навпаки.

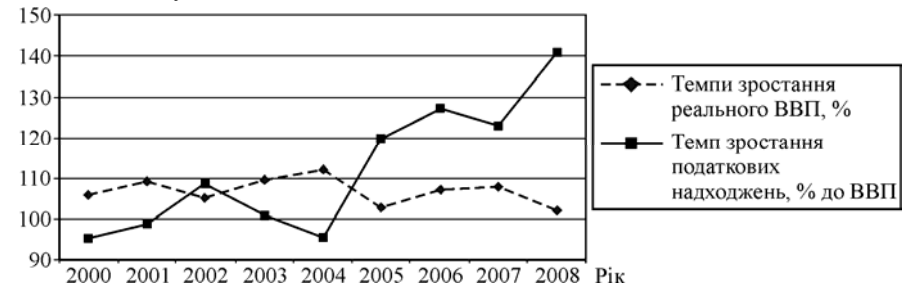

Рис. 2. Податкове навантаження та економічне зростання в Україні, 2000-2008 рр. [2, 10]

Наявність таких тенденцій засвідчує існування тісного взаємозв'язку між економічним зростанням і часткою ВВП, що перерозподіляється через бюджет країни. Високе податкове навантаження, що склалося в Україні, гальмує ділову активність, зменшує можливості для здійснення прогресивних структурних змін в економіці країни. Визначення кількісних залежностей між аналізованими показниками дасть змогу проаналізувати фактичний вплив податкового навантаження на зростання реального ВВП.

Формування елементів оптимальної податкової політики виступає одним з основних чинників покращення результатів структурної перебудови української економіки. Критеріями оптимальності є забезпечення акумулювання достатніх фінансових ресурсів з одного боку, забезпечення зростання доходів суб'єктів економічної діяльності (доходів домогосподарств та розміру прибутків підприємств), що є чинником розширення бази оподаткування – з другого, укріплення ринкових механізмів саморегуляції та зменшення державного впливу на розвиток економічної системи – з третього.

Зростання обсягів податкових надходжень в останні роки пов'язано з необхідністю забезпечувати виконання фіскальної функції податків – акумулювання необхідних фінансових ресурсів в руках держави та спрямування їх на фінансування заходів державного регулювання економіки. Проблеми бюджетних надходжень виникли у кризових умовах 2009 р. (табл. 1).

Табл. 1. Показники виконання доходної частини державного бюджету України за 2008 р. і 2009 р. [8]

Показники	2008 р.		2009 р.	
	фактичне виконання, млн грн	порівняно з 2007 р., у %	фактичне виконання, млн грн	порівняно з 2008 р., у %
Доходи	231686,3	139,6	209 700,3	90,5
Податкові надходження, зокрема.	167883,4	143,9	148 915,6	88,7
податок на прибуток підприємств	47456,3	139,7	32 569,8	68,6
податок на додану вартість	92082,6	155,1	84 596,7	91,9
акцизний збір із вироблених в Україні товарів	10125,0	112,6	17 584,5	173,7
акцизний збір із ввезених на територію України товарів	2553,0	170,7	3 690,0	144,5
ввізне мито	11932,8	124,4	6 328,8	53,0
Неподаткові надходження	52817,6	125,4	50 676,8	95,9
Доходи від операцій з капіталом	2125,3	120,1	1 060,1	49,9
Від урядів зарубіжних країн та міжнародних організацій	135,2	129,4	645,3	477,1
Цільові фонди	1022,7	109,9	633,6	62,0
Офіційні трансферти	7 702,0	177,0	7 769,0	100,9

Переважання в загальній структурі податкових надходжень прямих або непрямих податків значною мірою впливає на модель розподілу податкового навантаження. У тій формі, як це використовується в Україні, тобто переважаюча роль належить податку на додану вартість, застосування податку значною мірою впливає на вартість кінцевої продукції. Тобто чим менше стадій виробництва, тим менша її кінцева вартість. Таким чином, запровадження цього податку призводить не до покращення структури економіки країни, а до її переорієнтації на галузі з незначним рівнем перероблення та кооперації. Розвиток окремих галузей, які є соціально й економічно важливими, уповільнюється через щорічне зростання рівня їх збитковості.

Окрім цього, податок на додану вартість зменшує обсяги споживання. У країнах із ринковою економікою застосування цієї форми оподаткування і взагалі непрямих податків дає можливість усунути з ринку надлишкову кількість грошей. У країнах, де доходи є низькими, використання непрямих податків, які автоматично збільшують ціну готової продукції, є основним інструментом стримування виробництва. Податок на додану вартість, в тій формі, як його використовують в Україні, є основним елементом, що прискорює інфляцію витрат і перехід економіки країни в тінь.

За своєю економічною сутністю податок на додану вартість – це непрямий податок на кінцеве споживання. В Україні він перетворився на додатковий, непередбачений податок на бізнес, який сплачують всі виробники незалежно від того – кінцевим є цей продукт або проміжним. Порівняно з іншими податками податок на додану вартість має певні особливості, зокрема: заохочує сировинні виробництва, гальмує виробництво комплектуючих і гото-

вої продукції, призводить до зменшення обсягів виробництва, прибутків підприємств, інвестиційної діяльності.

Найбільша частка прямих податків припадає на податок на прибуток підприємств та податок із доходів фізичних осіб, тобто на платежі, збільшення відрахувань за якими тісно пов'язано з проблемами розвитку підприємницької діяльності, зміцненням фінансового стану підприємств, підвищенням рівня заробітної плати та реальних доходів населення. У 2008 р. у структурі прямих податків державного бюджету 47,8 % становив податок із доходів фізичних осіб, 45,7 % – податок на прибуток підприємств [8].

Основну частку податкових надходжень загального бюджету уряду забезпечують внески на соціальне страхування. До них належать пенсійне страхування, страхування на випадок безробіття, страхування тимчасової непрацездатності та страхування від нещасних випадків на виробництві. Внески, що їх стягують ці страхові фонди, нараховуються на одній і тій самій базі – заробітна плата. Загалом, сукупна їх ставка часто перевищує 40 % від розміру заробітної плати, залежно від ризику нещасних випадків у певній галузі та переважно його сплачує роботодавець. Істотне навантаження на фонд заробітної плати спонукає частину роботодавців приховувати реальний розмір заробітної плати працівників та до переходу їх до тіньової економіки з метою зменшення величини виплат до фондів соціального страхування.

Зменшення сумарної ставки внесків до загальноєвропейського рівня 20-35 % (табл. 2) дасть змогу досягнути збільшення надходжень завдяки розширенню бази оподаткування та дасть змогу приватному сектору спрямувати частину витрат на розширення виробництва та інвестиційну діяльність.

Табл. 2. Ставки внесків на соціальне страхування в Україні та в окремих європейських країнах [11]

Країна	Ставки внесків, %	Країна	Ставки внесків, %	Країна	Ставки внесків, %
Албанія	39	Австрія	23	Іспанія	28
Болгарія	29	Чехія	28	Туреччина	20
Естонія	35	Фінляндія	27	Польща	33
Угорщина	26	Франція	16	Румунія	25
Латвія	20	Німеччина	20	Росія	28
Литва	26	Італія	33	Словаччина	26
Молдова	30	Нідерланди	28	Україна	40

Зростання в останні роки частки податку на прибуток підприємства в сумарному розмірі прямих податків здебільшого пов'язане з відміною більшості пільг та частковою детінізацією підприємницького сектору економіки України. Саме виведення економіки країни з тіні повинно забезпечити розширення бази оподаткування за цим податком.

Існування значного податкового навантаження на діяльність підприємницького сектору в Україні доводить частка збиткових підприємств. У 2008 р. 38,7 % підприємств від загальної кількості були збитковими, у 2009 р. їхня частка становила 41,1 % [8]. У регіональному аспекті найбільшу кількість збиткових підприємств зареєстровано в Автономній Республіці Крим,

Волинській, Дніпропетровській, Житомирській, Луганській, Сумській, Харківській, Херсонській та Чернігівській областях.

Податок на прибуток підприємства значною мірою обмежує обсяги нагромадженого в підприємницькому секторі інвестиційного потенціалу. До зниження ефективності виробничо-господарської діяльності підприємств призводить репресивний характер податкової системи, надмірне вилучення її каналами прибутку та інших ресурсів простого та розширеного відтворення, що гальмує економічне зростання в країні.

Зіставлення темпів зміни ВВП і податкового навантаження у відсотках до ВВП доводить, що необґрунтовано високий розмір податків стримує економічне зростання настільки, наскільки зменшує нагромадження основного капіталу. Отже, держава повинна обирати пріоритети – або покращення якісних та кількісних характеристик економічного зростання – і для цього необхідно стимулювати інвестиційну активність підприємницького сектору шляхом зменшення податків, а також забезпечення збільшення частки капітальних державних видатків, або у напрямі покращення соціальних гарантій суспільства та задоволення поточних потреб – і для цього потрібно збільшувати частку соціальних та поточних видатків.

Для податкової системи України характерне широке розповсюдження різноманітних пільг [3, с. 47], немає визначеної системи, чітких критеріїв і методів контролю за цільовим використанням коштів. Для вирішення зазначеної проблеми потрібна гнучка система загальнодержавного статистичного обліку використання податкових пільг, яка давала б інформацію щодо можливості пільгового оподаткування перспективних галузей.

Позитивним для України міг би стати досвід США, Ізраїлю, Німеччини, Польщі, Скандинавії щодо доцільності надання податкових преференцій в інвестиційній та інноваційній сферах діяльності, які є реальними й ефективними заходами підтримки інноваційної та інвестиційної діяльності [6, с. 48; 7, с. 50]. Зокрема заслуговує на увагу практика диференціації ставки податку на прибуток для розподіленого і нерозподіленого капіталів, яка стимулює інвестування в розвиток виробництва.

З метою посилення позитивного впливу системи оподаткування на структурні зміни та інвестиційно-інноваційну динаміку національної економіки необхідно забезпечити пріоритетне інвестування науки й освіти на основі вдосконалених нормативно-правових актів, а також створити мережу державних інноваційних фондів (на національному, регіональному та галузевому рівнях) [9, с. 97].

Висновки. Формування елементів оптимальної податкової політики виступає одним з основних чинників покращення результатів структурної перебудови української економіки. Критеріями оптимальності є акумулювання достатніх фінансових ресурсів, забезпечення зростання доходів суб'єктів економічної діяльності (доходів домогосподарств та розміру прибутків підприємств), укріплення ринкових механізмів саморегуляції та зменшення державного впливу на розвиток економічної системи. Проте для умов української економіки зростання податкового тягаря не сприяє розвитку приватних ринкових структур та стримує інвестиційну діяльність у країні.

Реформування національної податкової системи має сприяти активізації інвестиційних та інноваційних процесів, створенню умов для реструктуризації вітчизняного виробництва на інвестиційній основі, нарощуванню випуску конкурентоспроможної продукції, інтеграції України у світове господарство. Разом із тим, розробку заходів бюджетного регулювання потрібно здійснювати паралельно з формуванням ефективного грошово-кредитного та інвестиційного регулювання структурних пропорцій економіки України.

Література

1. Василик О.Д. Податкова система України : навч. посібн. / О.Д. Василик. – К. : Вид-во "Основи" "Поліграф книга", 2004. – 478 с.
2. Держком. статистики. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Захарін А.В. Удосконалення податкового регулювання інвестиційної та інноваційної діяльності / А.В. Захарін // Проблеми науки. – 2005. – № 4. – С. 46-50.
4. Касич А.О. Вплив бюджетно-податкової політики на інвестиційно-інноваційну активність підприємств / А.О. Касич // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2006. – № 11. – С. 144-152.
5. Крупка М.І. Фінансові інструменти державного регулювання та підтримки інноваційної сфери / М.І. Крупка // Фінанси України : журнал. – 2001. – № 4. – С. 77-84.
6. Мартиненко В.П. Податкова політика України та її вдосконалення з метою активізації інвестиційної діяльності / В.П. Мартиненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 2. – С. 46-51.
7. Мельник В.М. Вплив бюджетно-податкового регулювання на розвиток промислового виробництва в Україні / В.М. Мельник, Г.С. Мельничук // Фінанси України : журнал. – 2008. – № 12. – С. 44-52.
8. Міністерство фінансів. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.minfin.gov.ua>.
9. Панченко В.І. Податкова політика як засіб впливу на фінансово-економічні процеси в Україні / В.І. Панченко // Актуальні проблеми економіки : наук. економ. журнал. – 2006. – № 9. – С. 94-99.
10. Рахункова палата України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ac-rada.gov.ua>.
11. Створення фіскального простору для економічного зростання. Огляд державних фінансів України // Звіт Світового банку № 36671-UA. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.worldbank.org.ua>.
12. Черничко Т.В. Вплив використання важелів податкового регулювання на розвиток економічної системи / Т.В. Черничко // Вісник Львівської комерційної академії. – Сер.: Економічна. – Львів : Вид-во ЛКА. – 2003. – № 13. – С. 196-200.

Башиянин Г.И., Свицков О.М., Сकिрка Н.Я., Гаврилко П.П. Налоговые инструменты регулирования и оптимизации структурных сдвигов в инвестиционной деятельности

Проанализирован механизм формирования бюджетных источников финансирования инвестиционной деятельности в Украине. Определены особенности применения инструментов налогового регулирования инвестиционных процессов в национальной экономике.

Ключевые слова: структурные пропорции, структурные трансформации, налоговое регулирование, национальная экономика.

Bashnyanyn G.I., Svincov O.M., Skirka N.Ya., Gavrillko P.P. Tax instruments of adjusting and optimization of structural changes in investment activity

In the article mechanism of forming of budgetary sourcing investment activity in Ukraine are analyzed. The features of application of instruments of the tax adjusting of investment processes are certain in a national economy.

Keywords: structural proportions, structural transformations, tax adjusting, national economy.